

Групова консультація для педагогів

**«МИСТЕЦЬКІ СПІЛКУВАННІ
як основа формування
культури дошкільників»**

Підготувала:
вихователь – методист ЗДО №19
Марина МИКИТЕНКО

Майбутнє України і всього світу залежить насамперед від рівня культури

кожної людини, кожної нації, людства загалом. Що вищий цей рівень, то більше шансів у людей і цілих народів порозумітися й вибудувати гармонійну взаємодію та співпрацю.

Мистецька освіта як основа духовного розвитку особистості

Провідну роль у житті сучасного суспільства відіграє сфера культури, на всіх її рівнях — особистісна, побутова, суспільна, духовна, державна. Тож надважливим завданням сьогодення є підвищення рівня культури кожної особистості, який стане міцною основою для формування громадянської позиції людини ХХІ століття. Позиції, яка не дозволяє руйнувати (а глобальна руйнація починається з дріб'язку, як-от викинута на тротуар чи в під'їзді обгортка від цукерки). Позиції, яка не допускає приниження (яке теж починається з дрібниць, наприклад, із глузування чи вираження невдоволення одягом, шкірою, мовою іншої людини). Позиції, яка ставитиме чесність, порядність, повагу до людини понад усе. і формувати цю високу культуру треба починати як найраніше. Але як?

Звісно, звернутися до мистецтва, адже саме воно є свічадом, яке дає можливість сприйняти та досягнути категорії гарного і потворного в найрізноманітніших проявах — у видимому і сокровенному, в діях і думках. Чи не є однією з причин сучасних проблем українського суспільства нехтування в школах уроками мистецтва, покликання яких — підносити рівень культури особистості? У дитячих садках ситуація дещо краща, але запити батьків на інтелектуалізацію освіти дітей раннього й дошкільного віку призводять до мінімізації такого виду діяльності як комунікація за творами мистецтва.

Мистецтво відіграє фундаментальну роль у процесі духовного розвитку особистості, закладаючи основу для формування оцінок, суджень, емоційних відгуків на соціум. У Державному стандарті дошкільної освіти України, освітніх програмах (комплексних, парціальних, авторських, альтернативних тощо) закріплено положення про необхідність формування в дитини 6 (7) року життя **основ особистісної позиції** — позиції людини, яка, з одного боку, обстоює ціональні інтереси, з іншого — виявляє повагу до представників інших національностей.

Одним зі способів співбуття людини зі світом є **спілкування через мистецтво**, яке забезпечує можливість отримання досвіду через особистісні переживання та самопізнання. Саме елементарна мистецька освіта в період дошкільного дитинства, яка згодом переростає в більш ґрунтовну, значущу, готує майбутніх громадян до активної участі в соціальному житті та духовного самовдосконалення.

Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини, які визначають її світоглядні орієнтири, інтереси та потреби, смаки й ідеали.

Художньо-педагогічне спілкування: базові засади та корисні поради У діяльності ЗДО використовуються різноманітні форми освітньої взаємодії дошкільників із вихователями, серед яких варто виокремити емоційноорієнтоване

художньо-педагогічне спілкування на основі творів мистецтва (картин різних жанрів, скульптур, музичних творів, виробів декоративно-ужиткового мистецтва, вистав тощо).

Твори мистецтва, що є втіленням емоційного досвіду багатьох поколінь, сприяють розвитку чуттєвості дитини, з якою вона входить у дієві контакти з іншими людьми і з суспільством загалом. Це зумовлено тим, що досвід емоційного ставлення до довкілля (соціального, природного, предметного) накопичується та набуває особливих комунікативних форм у творах мистецтва, через "спілкування" з якими засвоюється дітьми й стає "ключем" до сприймання ними і нових мистецьких творів, і дійсності як такої.

Одним із видів мистецтва, мову якого на елементарному рівні здатні сприймати діти дошкільного віку, є мистецтво живопису.

Ефективність сприймання дошкільниками творів живопису безпосередньо залежить від таких чинників:

- ◆ педагогічний супровід;
- ◆ прояв дорослим емоційної реакції на картину;
- ◆ форма і послідовність запитань;
- ◆ рефлексування відповідей дітей тощо.

У чинних програмах виокремлені освітні завдання педагогів та результати, яких мають досягти діти на кінець дошкільного віку за освітнім напрямом "Дитина у світі мистецтва". Серед них одним із визначальних є формування на елементарному рівні **естетичного ставлення до творів живопису** та до мистецтва загалом, зокрема під час мистецьких спілкувань за творами живопису.

Ці спілкування забезпечують обмін духовними цінностями у формі діалогу дітей її значущими дорослими та спрямовані на реалізацію різних функцій.

Функції художньо-педагогічного спілкування:

- >**пізнавальна**, що полягає в набутті старшими дошкільниками соціального досвіду;
- >**емоційна** — завдяки створенню можливостей для розвитку емоційної сфери дітей та формування емоційного інтелекту;
- >**нормативна**, оскільки в ході таких спілкувань старші дошкільники засвоюють норми соціально прийнятної поведінки;
- >**актуалізаційна**, позаяк така форма роботи сприяє задоволенню індивідуальних потреб дошкільників та набуттю ними досвіду узгодженої взаємодії з іншими, виступаючи способом і засобом соціального та духовного утвердження особистості.

Серед творів живопису, до якого діти старшого дошкільного віку долучаються через мистецькі спілкування, варто віддавати перевагу картинах побутового, пейзажного та портретного жанрів. Комунікація за їх змістом буде ефективною за умов дотримання певних принципів.

Принципи мистецьких спілкувань із дошкільниками:

- ◆ **принцип зворотного зв'язку** передбачає регулярний моніторинг за допомогою розвиненої системи прийомів зворотного зв'язку (діагностичні картки,

рефлексійний діалог та ін.);

◆ **принцип інтриги** проявляється в доборі для спілкування таких тем, які здатні активізувати інтерес, творчу уяву, емоційність, емпатію та увагу дітей;

◆ **принцип неповторюваності** полягає у варіативності художньо-творчих прийомів формування в дітей художнього образу — ігор, вправ, запитань та ін. (якщо суть прийомів/методів є ідентичною, необхідно запропонувати новий сюжет гри / вправи тощо);

◆ **принцип систематичності** означає постійність проведення мистецьких спілкувань за творами живопису;

◆ **принцип самовираження** передбачає надання дітям можливості вільно висловлювати свої думки та враження під час полілогів.

Мистецькі спілкування зі старшими дошкільниками за творами живопису передбачають використання специфічних методів формування емоційного відгуку.

Методи формування емоційного відгуку:

◆ **пауза фокусування** — концентрація уваги дитини на творі мистецтва, що сприяє розвитку спостережливості;

◆ **пауза споглядання** — безпосереднє занурення дитини у споглядання твору мистецтва, що концентрує увагу на певних деталях, конкретних об'єктах та явищах, розвиває емоційність (викликає подив, зацікавленість, радість тощо);

◆ **пауза відчуття** — транслювання на дитину ролі художника, який знайшов цікавий об'єкт та відобразив його у своєму творі; елементарне осягнення нею процесу народження авторського задуму, який реалізується у власній мистецько-творчій діяльності;

◆ **пауза сприйняття** — прийняття або неприйняття дитиною художнього образу через колір, деталі, зображені емоції тощо.

Під час мистецьких спілкувань за творами живопису побутового, пейзажного та портретного жанрів передбачається використання різних методів та прийомів.

Методи та прийоми під час художньо-педагогічного спілкування:

- ◆ асоціативний метод;
- ◆ художній діалог/полілог;
- ◆ метод уявного входження в картину;
- ◆ ігрові ситуації;
- ◆ рефлексування тощо.

Методичні рекомендації щодо організації мистецьких спілкувань за творами живопису

1. Оберіть тему, яка є актуальною, зрозумілою та цікавою для дітей, відповідає їх віку та індивідуальному розвитку.
2. Доберіть яскравий та якісний ілюстративний матеріал (репродукції картин) і незвичайні історії з життя художників, які могли б зацікавити дітей (кумедні або, навпаки, сумні фрагменти біографій тощо).
3. Представте тему таким чином, аби діти були заінтриговані та з нетерпінням очікували зустрічі з художнім твором. Наприклад, можна розпочати заняття із запитання: "Чи цікаво вам дізнатися, як сміється картина?" або "Чи знаєте ви якісь дивацькі способи їсти картоплю?" тощо.
4. Проводьте художньо-педагогічні (мистецькі) спілкування за картинами індивідуально або у невеликих підгрупах (2-5 осіб) — це забезпечить можливість спокійного та результативного ознайомлення із художнім твором.
5. Доберіть музичний супровід: мелодії або інструментальні композиції для релаксації, звуки природи тощо — для пауз фокусування і споглядання, що допоможе дітям глибше зануритись у світ картини. Особливу увагу хочемо звернути на мелодії, слухання яких із раннього дитинства насичуватиме малечу піснними інтонаціями свого народу, зробить ці мотиви звичними, рідними.

Сподіваюся, що запропоновані орієнтири художньо-педагогічних спілкувань знайдуть відгук у практиків дошкільної освіти. Адже саме ці перші кроки проникнення у світ живопису, зроблені в дошкільному віці, стануть основою для бережного й зацікавленого проникнення в душу іншої людини в майбутньому. А це і є основний патерн соціальної взаємодії у розвинутому суспільстві: відчутти, сприйняти, прийняти.

Пропоную подивитися зразок художньо-педагогічного спілкування зі старшими дошкільниками за твором пейзажного живопису **«Про що мовчить картина, або Комунікація за творами живопису для дошкільнят»**, який представлений у журналі «Дошкільне виховання» №5, 2022

Як організувати художньо-педагогічне спілкування з дітьми за творами живопису

Художньо-педагогічне спілкування за творами живопису — емоційна взаємодія дитини й дорослого під час комунікації за картинами, спрямована на розвиток естетичних почуттів та формування на їх основі естетичного ставлення до природного та соціального довкілля.

Ця форма освітньої взаємодії спрямована на реалізацію таких завдань:

- ◆ викликати в дітей емоційне ставлення до об'єктів та явищ, що зображені у творах живопису;
- ◆ сприяти виникненню асоціативних зв'язків між змістом картини та життєвим досвідом дітей;
- ◆ розвивати естетичне бачення реальних об'єктів та явищ;
- ◆ розвивати уяву, креативність, мовлення, формувати елементарні вміння сприймати засоби виразності (колір, форму, перспективу, світлотінь тощо);
- ◆ розвивати здатність отримувати естетичне задоволення від споглядання краси, стимулювати бажання повторної зустрічі з творами живопису, підтримувати інтерес до подальшого сприймання краси життя.

Спілкування розпочинається з розглядання картини. Добре, коли воно відбувається в супроводі музики. Мелодія допомагає домалювати те, що неможливо передати фарбами: шелест листя, дзюрчання води, спів птахів тощо.

Мистецький аналіз картини та інформація про художника / художницю подається в легкій формі та гармонійно вплітається дорослим у діалог чи полілог.

Вихователь може використовувати у своєму мовленні мистецькі терміни, такі як, «колорит», «світлотінь», «перспектива» тощо, але вимагати від дітей їх вживання не слід.

Засоби активізації комунікації за картиною:

- ✓ *бесіди* ("Навіщо художники пишуть картини?");
- ✓ *ігрові ситуації* ("Я — художник/художниця", "Кому ти хочеш розповісти про картини?", "Влаштуємо виставку");
- ✓ *ігрові завдання, вправи, творчі монологи* ("Що першим упало в око?", "Що тебе зацікавило?", "Як змінюється твій настрій?", "Про що ти думаєш, коли дивишся на картину?");
- ✓ *екскурсії* (віртуальні або реальні) до музею, картинної галереї, на виставку ("Картини збирають людей").

Прийоми активізації комунікації за картиною:

- ☐ **ігрова вправа "Відгадай"**: дитина описує предмет, зображений на картині, а дорослий відгадує, називає і показує його і навпаки;
- ☐ **ігрове завдання "Добери слова"**: "Яка ця картина? «Тепла» чи «холодна»? Весела чи сумна? «Голосна» чи «тиха»?";
- ☐ **ігрова вправа "Що ми бачимо, чуємо, відчуваємо, переживаємо?"**;
- ☐ **ігровий прийом "Домислювання"**: можна разом придумати події, які могли відбутися до і після тих, що зображені на картині;
- ☐ **ігровий прийом "Розмова з картиною"**: поставити запитання до картини, персонажів твору, наприклад, під час розглядання портрета: "Як тебе звуть?"

Де ти живеш? Хто тобі подарував такий гарний капелюшок?"; пейзажу: "У цьому чарівному лісі водяться ведмеді? Чому впала ця сосна?" та ін.;

- ☐ **прийом "Входження в картину"**: уявити, що ви опинилися всередині зображеного пейзажу чи інтер'єру, прислухатися до своїх відчуттів, звуків, ароматів довкола тощо.

Основою художньо-педагогічного спілкування є запитання, що апелюють до почуттєвої сфери дитини та формують основи розуміння мови живопису.

Орієнтовні запитання за картиною:

- ☐ До якого жанру належить ця картина?
- ☐ За якими ознаками можна визначити жанр картини?
- ☐ Як художнику вдалося передати настрій картини, персонажа?
- ☐ Як, лише дивлячись на картину, можна дізнатися, що художник зобразив на полотні дощ, вітер, воду, радість, смуток тощо?
- ☐ Які почуття викликає картина?
- ☐ Про що ти мрієш, споглядаючи картину?

Кожне художньо-педагогічне спілкування рекомендується завершувати рефлексією.

Запитання для рефлексії:

- ☐ Що ти відчуваєш?
- ☐ Про що думаєш, мрієш?
- ☐ Які почуття викликає картина? Чому?
- ☐ Що тебе здивувало, порадувало, стривожило?